

Szymon Binkowski
Uniwersytet Łódzki
sz_binkowski@poczta.onet.pl

Funduszu Małych Projektów w Euroregionie Karpackim- aspekt etyczny.

1. Wprowadzenie

Celem artykułu jest ukazanie Funduszu Małych Projektów, jako programu, w którym oprócz aspektu czysto ekonomicznego występuje aspekt etyczny. Umacnianie dobrosąsiedzkich więzi, jako jedno z podstawowych założeń programu, oraz współpraca różnych organizacji na obszarach przygranicznych stanowi pomost między Zachodem i Wschodem w odbiorze i przekazywaniu takich wartości jak przyjaźń, tolerancja i poszanowanie odmiennej kultury, tradycji i języka. W artykule przeanalizuję rolę funduszu, a także sposoby wykorzystania dofinansowania przez lokalne społeczności.

2. Geneza Funduszu

Peryferyjne położenie w stosunku do centrum danego terytorium przez dziesięciolecie uważane było za niekorzystne i skazywało owe obszary na niedorozwój, szczególnie pod względem gospodarczym. Szansę na zmianę niekorzystnych okoliczności przyniósł okres transformacji ustrojowej większości krajów Europy Środkowowschodniej. Granica przestała być barierą uniemożliwiającą jej przekraczanie. Zdano sobie sprawę, że społeczności lokalne zamieszkałe w pobliżu granicy więcej łączy, niż dzieli.¹

Korzyści wynikające ze współpracy transgranicznej można najogólniej podzielić na trzy grupy:²

1. Korzyści ekonomiczne. Rozwój terenów przygranicznych jest szansą na wyrównywanie różnic ekonomicznych regionów podzielonych granicą państwową. Współpraca transgraniczna powinna umożliwić swobodny przepływ ludzi, pomysłów, dóbr i usług. Współpraca transgraniczna jest podstawą długofalowego i kompleksowego rozwoju zrównoważonego;

1 A. Stasiak, *Euroregiony Wschodniego Pogranicza – założenia i osiągnięcia*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2002, s. 168

2 http://www.euroregion-tatry.pl/id=konferencje_memoriał_karpacki_r7

2. Korzyści społeczno-kulturowe. Współpraca transgraniczna aktywizuje różne grupy społeczności lokalnych, daje też możliwości działania dla marginalizowanych grup społecznych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Wspiera tolerancję społeczno-kulturową, przyczynia się do wzmocnienia tożsamości kulturowej, zwiększa jakość życia mieszkańców.
3. Korzyści środowiskowe. Współpraca transgraniczna jest kluczowa dla zachowania i ochrony środowiska przyrodniczego. Naturalne ekosystemy nie są podatne na istnienie granic, a ich prawidłowa ochrona oraz odpowiednie gospodarowanie człowiekiem w ich granicach nie jest możliwe bez traktowania tych „eko-regionów” jako spójnych obszarów przyrodniczych.

W Polsce trwały wzrost możliwości współpracy transgranicznej postępował od początku lat dziewięćdziesiątych, co ściśle wiązało się z transformacją ustrojową. Zapoczątkowany w tym też okresie proces integracji z Unią Europejską przyspieszył ową współpracę, a ponadto stworzył możliwość korzystania przez nasz kraj z pomocy nakierowanej między innymi na rozwój regionalny.

Funduszem pomocowym o najdłuższym okresie funkcjonowania w Polsce jest Phare. (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies). Natomiast na finansowanie rozwoju współpracy przygranicznej przeznaczono środki z programu Phare CBC. Program miał niwelować problemy związane z peryferyjnością regionów granicznych, a także dopasować polską infrastrukturę w przededniu akcesji do Unii Europejskiej.

Ponieważ Phare CBC w swojej pierwszej edycji umożliwiał wsparcie jedynie dużych projektów infrastrukturalnych, pomijając istotną sferę nawiązywania bezpośrednich kontaktów międzyludzkich ponad granicami państw program uzupełniono już podczas jego drugiej edycji, część środków przeznaczając na wsparcie bezpośrednich kontaktów mieszkańców żyjących na obszarach przygranicznych³. Utworzono w ten sposób Fundusz Małych Projektów, program którego działanie ma wydzźwięk nie tylko ekonomiczny ale również etyczno-edukacyjny. Fundusz po raz pierwszy uruchomiono w roku 1995 na granicy polsko-niemieckiej w ramach Współ-

3 Raport Końcowy z Realizacji Projektów Finansowanych z Funduszu Małych Projektów Phare na Terenie Euroregionu Bug w 1999/2000 roku.

pracy Przygranicznej Polska-Niemcy. Podczas kolejnych edycji polsko-niemieckiego programu wartość FMP stopniowo zwiększano, a w ramach innych programów przeniesiono także na pozostałe granice. Ostatecznie środki FMP są wykorzystywane do finansowania małych projektów w ramach programów:

- Współpracy Przygranicznej Polska- Niemcy,
- Współpracy Przygranicznej Polska- Region morza Bałtyckiego,
- Współpracy Przygranicznej Polska- Czechy,
- Współpracy Przygranicznej Polska- Słowacja,
- Zintegrowana granica Wschodnia.

3. Cele i założenia Funduszu Małych Projektów

Ideą i głównym założeniem programu jest wspieranie realizacji projektów o charakterze społecznym. Program zwraca uwagę na konieczność uwzględniania wartości etycznych w procesie integracji. „Ludzki wymiar programu” stoi ponad jego wymiarem czysto ekonomicznym. Fundusz wspiera realizację projektów o charakterze „miękkim” realizowanych przez władze lokalne, w szczególności w zakresie: demokracji lokalnej, rozwoju gospodarczego i turystycznego, wydarzeń o naturze społecznej (kulturalnych, naukowych, sportowych), ekologii, zdrowia, informacji i komunikacji. Celem dotacji z programu jest inicjowanie i wspieranie trwałej współpracy transgranicznej mieszkańców i instytucji w obszarach przygranicznych, a także integrowanie społeczności lokalnych po obu stronach granicy. Do równie ważnych zadań jakie stawia się przed funduszem należy:

- zwiększanie świadomości dotyczącej współpracy przygranicznej oraz spraw związanych z integracją europejską,
- zachęcanie lokalnych społeczności do wykorzystywania pomocy dostępnej w ramach funduszu Phare, wsparcie dla mniejszych inicjatyw, które w przyszłości mogą stanowić podstawę do tworzenia projektów na większą skalę,
- zwiększanie wykorzystania zasobów instytucji zaangażowanych w rozwój regionalny, wdrażanie projektów dotyczących współpracy przygranicznej zgodnie ze standardami unijnymi.

Maksymalna kwota wsparcia z funduszu wynosi 50 000 EUR.

Wnioskodawca ubiegający się o dofinansowanie musi spełniać szereg warunków takich jak:⁴

- posiadać charakter niedochodowy,
- posiadać osobowość prawną,
- posiadać siedzibę lub oddział na terenie polskiej części Euroregionu,
- być bezpośrednio odpowiedzialnym za przygotowanie i zarządzanie projektem, nie występować jako pośrednik,
- posiadać stabilne i wystarczające źródło finansowania zapewniające kontynuację po zakończeniu projektu,
- posiadać doświadczenie i przedstawić swoje możliwości w zakresie zarządzania odpowiadające rozmiarom projektu złożonego do udzielenia grantu.

W skład organizacji, kwalifikujących się do otrzymania pomocy wchodzi lokalne i regionalne organizacje publiczne, związki i stowarzyszenia między - miejskie/między – gminne, izby handlowe, organizacje zawodowe, fundacje.

Programem Phare SPF w Polsce kieruje Władza Wdrażająca Program Współpracy Przygranicznej Phare – państwowa jednostka organizacyjna w strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Ponosi ona odpowiedzialność za koordynację i wykorzystanie środków. W drodze Umów Zlecających Realizację Zadania Państwowego powierza ona zarządzanie poszczególnymi transzami (pulami) funduszu SPF polskim częściom euroregionów. Podstawą do delegowania tych uprawnień na euroregiony jest ich rola jako oddolnie powstałych jednostek typu non-profit, nakierowanych na współpracę transgraniczną. Argumentami przemawiającymi za tym, aby to właśnie struktury euroregionalne zarządzały transzami to fakt, iż:⁵

- Są to stowarzyszenia (Zgodnie z wytycznymi unii Europejskiej tylko stowarzyszeniu tworzącemu euroregion można w Polsce zlecić wdrażanie programu.

4 Fundusz Małych Projektów – Wytyczne dla Wnioskodawców Phare 2003. materiały Władzy Wdrażającej Program Współpracy Przygranicznej Phare.

5 B.Zajdel, *Euroregion Karpacki – Aspekty Prawne i Organizacyjne*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemysłu, Rzeszów2004, s. 22

- Praca ich skupia się na poziomie regionalnym i lokalnym (gminy, powiaty)
- Z natury zajmują się projektami transgranicznymi
- Działalność ich opiera się o partnerstwo sąsiadujących ze sobą krajów.

Rola euroregionów w procesie wdrażania Funduszu Małych Projektów sprowadza się do kilku podstawowych funkcji:

- Zarządzania Funduszem w ramach uprawnień nadanych przez Władzę Wdrażającą;
- Wdrażania procedury zaproszenia do składania projektów;
- Gromadzenia projektów;
- Formalnego selekcjonowania zgłoszonych aplikacji, ocena i wybór projektów do finansowania (Panel Ekspertów i Komitet Sterujący);
- Zawierania umów grantowych z beneficjentami;
- Nadzorowania realizacji projektów;
- Przyjęcia i rozliczania środków finansowych;
- Sporządzania raportów z wykorzystywania poszczególnych transz.

Procedura wyboru projektów dla programów realizowanych w ramach FMP uwzględnia min.: efekt transgraniczny, minimalny wkład beneficjenta w wysokości 25%, niekomercyjność projektu, zgodność z priorytetami programu.

Jedną z podstaw przyjęcia projektu złożonego przez beneficjenta do realizacji jest współudział partnera zagranicznego. Szczegółowe zasady zarządzania przez stowarzyszenia środkami na realizację projektów zawarte zostały dla poszczególnych edycji programu w „Wytocznych w sprawie sposobu zarządzania Funduszem Małych Projektów”.

4. Fundusz Małych Projektów w Euroregionie Karpackim

Fundusz Małych Projektów w Euroregionie Karpackim po raz pierwszy został zrealizowany w roku 1999. Realizację programu umożliwiło rozporządzenie wydane w grudniu 1998 roku przez Komisję Europejską, na mocy którego program mógł zostać uruchomiony na wewnętrznych granicach krajów kandydujących do Unii Europejskiej. Następnym rozporządzenia było uruchomienie FMP na pograniczu polsko-słowackim w ra-

mach edycji Zintegrowanego Programu dla Granicy Wschodniej.

W pierwszej edycji FMP realizowanego w Euroregionie Karpackim z przyznanych euroregionowi 120 tys Euro wykorzystano na dofinansowanie projektów 119 tys. Wówczas to wykonanych zostało 21 projektów dofinansowanych z Phare.

W pierwszej, zakończonej edycji FMP za rok 1999 beneficjentami były:⁶

- Samorządy lokalne – 5 projektów
- Instytucje kulturalne – 4 projekty
- Organizacje pozarządowe – 4 projekty
- Uczelnie i instytucje badawczo-naukowe – 2 projekty
- Szkoły – 2 projekty
- Agencje Rozwoju Regionalnego – 1 projekt
- Euroregion Karpacki – 3 projekty.

W roku budżetowym 2000, po przyjęciu przez Euroregion Karpacki modelu stowarzyszeniowego, Komisja Europejska podpisała memorandum finansowe z rządem Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie realizacji Programu Współpracy Przygranicznej Polska-Słowacja i Programu Zintegrowana Granica Wschodnia.

Następnie podpisane zostały umowy pomiędzy Stowarzyszeniem na Rzecz Euroregionu Karpackiego Euro-Karpaty w Rzeszowie, a Władzą Wdrażającą Program Współpracy Przygranicznej Phare w Warszawie dotyczące zarządzania programami Funduszu Małych Projektów edycji Phare 2000.

Umowy obejmowały:⁷

- Zarządzanie programem FMP Polska Granica Wschodnia w ramach Programu Narodowego Phare 2000
- Zarządzanie programem FMP w ramach Współpracy Przygranicznej Polska- Słowacja, edycja Phare 2000. W tej edycji Phare na granicę polsko – ukraińską środki dostępne w ramach funduszu wyniosły 250 000 Euro, a na granicę polsko – słowacką 118 400 Euro.

⁶ Tamże, s. 23.

⁷ Materiały Stowarzyszenia Na Rzecz Euroregionu Karpackiego Euro – Karpaty dotyczące Funduszu Małych Projektów Phare Polska Granica Wschodnia, edycja 2000 i 2001.

Spośród 54 złożonych propozycji na granicę polsko - ukraińską Komisja Oceniająca zarekomendowała do dofinansowania 7 projektów na kwotę 196 779 Euro. Średnia wysokość grantu wyniosła 28 111 Euro. Dodatkowo projekt własny Stowarzyszenia Euro – Karpaty uzyskał z tej puli dofinansowanie w wysokości 30 782 Euro.

W ramach programu FMP Polska – Słowacja edycji Phare 2000 podczas procedury oceny technicznej Komisja Oceniająca z 12 wniosków (52% całości) dopuszczonych do oceny odrzuciła 2 wnioski. Ostatecznie do otrzymania dofinansowania zatwierdzono 10 projektów. Udział Phare wyniósł 110 276 Euro, a średnia wartość grantu wyniosła 11 027 Euro.

W ramach kolejnej edycji FMP Phare 2001 zwiększono pulę środków przeznaczonych dla Euroregionu Karpackiego na Funduszu Małych Projektów. Na granicę polsko-ukraińską przeznaczono 500 tys. Euro, natomiast na granicę polsko-słowacką 133 tys. Euro. W wyniku naboru w ramach edycji Phare 2001 Polska Granica Wschodnia do Biura Stowarzyszenia wpłynęło 60 projektów. Komisja Oceniająca zarekomendowała do otrzymania dofinansowania 20 wniosków. Zatwierdzenie projektów do dofinansowania nastąpiło w dniu 18 listopada 2003 roku. Z dostępnej kwoty 500 tys. Euro Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej zatwierdziło projekty na łączną kwotę 467 426 Euro. Średnia wartość grantu wyniosła 28 111 Euro.

W ramach Funduszu Małych Projektów Polska-Słowacja edycji Phare 2001 Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej zatwierdziło 11 projektów. Łączna wartość udziału Phare wyniosła 112 304 Euro. Średnia wartość grantu wyniosła 10 209 Euro.

Euroregion Karpacki brał również udział w edycji FMP Phare 2002. Wówczas to na program Polska Granica Wschodnia przeznaczono 500 tys. Euro. Podczas procedury oceny Komisja z 45 wniosków dopuszczonych do oceny odrzuciła 29. Ostatecznie w dniu 26.11.2004 roku do dofinansowania zatwierdzono 19 projektów na łączną kwotę grantu 479 564 Euro. Średnia kwota dofinansowania Phare dla projektu wyniosła 25 240 Euro.

Program Współpracy Przygranicznej Polska –Słowacja Phare 2002 został połączony z edycją Phare 2003. Łącznie w ramach edycji dostępna była kwota 253 332 Euro. Zatwierdzono 20 projektów, łączna ich wartość to ponad 347 tys Euro. Zgodnie z obowiązującymi procedurami realizacja projektów zakończy się w roku 2006.

Stowarzyszenie na rzecz Euroregionu Karpackiego Euro-Karpaty do 14 grudnia 2004 roku przyjmowało wnioski na ostatnią już edycję Funduszu Małych Projektów Polska Granica Wschodnia edycji Phare 2003. W ramach tej edycji dostępna pula środków do dofinansowania projektów euroregionalnych wynosiła 1 mln. Euro.

Łącznie w ramach wszystkich dotychczas zakończonych edycji Funduszu Małych Projektów w Euroregionie Karpackim zrealizowano 108 projektów na łączną wartość ponad 2 mln. Euro.⁸ Największą grupę beneficjentów stanowiły jednostki podległe samorządom (szkoły, muzea, gminne ośrodki kultury) - 38 projektów, jednostki samorządu terytorialnego (miasta, gminy, powiaty) – 33 projekty, oraz organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje, kluby sportowe, katolickie stowarzyszenia młodzieży) – 29 projektów.

Realizacja małych projektów przez Euroregion Karpaty przyniosła następujące efekty:⁹

- nauczenie się nieznanych dotąd procedur przygotowania, realizacji i rozliczenia projektów Phare Unii Europejskiej,
- zbliżenie ludzi po jednej i po drugiej stronie granicy z różnych środowisk społecznych i zawodowych oraz przełamanie wzajemnych uprzedzeń i animozji,
- masowy i spontaniczny udział mieszkańców pogranicza w licznych wydarzeniach i imprezach,
- dalszy rozwój współpracy bilateralnej samorządów lokalnych, organizacji społecznych, instytucji kultury, szkół, klubów sportowych itp.
- podpisanie wielu porozumień i deklaracji współpracy pomiędzy podmiotami,
- promocja regionu.

Szereg imprez o charakterze etyczno-edukacyjnym umacniania dobrosąsiedzkich więzi, realizując w ten sposób jedno z podstawowych założeń programu. Spotkania mieszkańców Polski, Ukrainy i Słowacji podczas imprez kulturalnych, wymiany młodzieży, targów gospodarczych i konferencji oraz festiwali piosenki czy zawodów sportowych, jak również nauka języ-

8 Materiały Stowarzyszenia Na Rzecz Euroregionu Karpackiego Euro – Karpaty.

9 <http://www.euroregion-tatry.pl/akt/>

ka sąsiada oraz publikacje poświęcone problemom daleko wykraczającym poza granice jednego kraju przełamują wieloletnie bariery kulturowe i historyczne, uświadamiając lokalnej społeczności wzajemne związki i podobieństwa oraz wspólną odpowiedzialność za kształtowanie rzeczywistości w najbliższej okolicy. Niewielkie projekty, których średnie dofinansowanie w ramach Funduszu wynosi kilkanaście tysięcy Euro, przyczyniają się do tworzenia trwałych więzów kulturalnych, gospodarczych i - co równie istotne - nawiązywania wzajemnych kontaktów towarzyskich.

Istotę współpracy transgranicznej trafnie określił były Dyrektor Wykonawczy Euroregionu Karpackiego Piotr Heliński, twierdząc, że:¹⁰

„Inwestowanie w dobrosąsiedzkie stosunki jest zawsze inwestowaniem mądrym. Nie kosztuje ono tak naprawdę wiele, a ogromnie pomaga w budowaniu mostów, choćby na początku jedynie w sensie przenośnym, budowanie kontaktów i związków osobistych, które przynoszą efekty szybciej niż ktokolwiek by oczekiwał – choć często trudno efekty te powiązać z formalną działalnością organizacji euroregionalnej”.

5. Wnioski

Doświadczenia wyniesione z programu zdają się wskazywać, że sukces ekonomiczny w coraz większej mierze wynika z tego, iż docenia się rolę człowieka i jego zdolności, popiera się jego świadome uczestnictwo, starannie kulturuje wiedzę, a także umacnia solidarność. Tego typu programy, realizowane w regionach przygranicznych charakteryzujących się trudną i złożoną historią, przyczyniają się do poszanowania osoby ludzkiej uznania równości i różnic między ludźmi. Poszanowanie osoby ludzkiej urzeczywistnia się przez uznanie godności człowieka, przez traktowanie drugiego człowieka jak brata. Równość ludzi polega na uznaniu godności osobistej każdego człowieka bez względu na rasę, pozycję społeczną, język, religię. Istniejące naturalne różnice między osobami są po to, by ludzie byli sobie wzajemnie potrzebni, a jednocześnie zobowiązują do życzliwości i dobroczynności.

10 A.Stasiak, op.cit.,s237

Small Project Fund in Karpacki Euroregion – ethical aspect – summary

The aim of this article is to present the ethical aspect of Small Project Fund.

The Small Projects Fund was first created on the Polish – German border in 1995. The fund started to be managed by Karpacki Euroregion in 1999 during the first edition of the Phare – Polish Eastern Border. Thanks to the program more than 100 projects received financial support so far. The general aim of the SPF is to support ‘people-to-people’ projects including social and ethical-educational ones.

The Fund provides for small projects, of up to 50000 EUR, with a ‘soft’ character (not concerning the infrastructure). Due to the cross-border character of those projects, it is essential that partners from Ukraine and Slovakia participate in them. Most projects are aimed at cross-border co-operation within the frames of actions related to culture and tourism (joint cultural events, youth exchange, trade fairs, conferences, scientific seminars, song festivals, sports competitions, publications, preparations of bicycle route maps and creation of Tourist Information Centres). The main purpose of the programme is to support and develop direct cross-border relationships between neighbouring countries and their citizens.

Funduszu Małych Projektów w Euroregionie Karpackim- aspekt etyczny - streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie Funduszu Małych Projektów, jako programu, w którym oprócz aspektu czysto ekonomicznego występuje aspekt etyczny.

Fundusz Małych Projektów został po raz pierwszy uruchomiony w roku 1995 na granicy polsko-niemieckiej w ramach Współpracy Przygranicznej Polska-Niemcy. W Euroregionie Karpackim środki z funduszu pojawiły się w roku 1999 podczas pierwszej edycji Phare – Zintegrowana Granica Wschodnia. Dzięki funduszowi ponad 100 projektów otrzymało dofinansowanie. Celem programu jest wspieranie tzw. „miękkich” projektów o charakterze ponadgranicznym. Maksymalna kwota dofinansowania wynosi 50000 Euro, warunkiem jej otrzymania jest współdziałanie w projekcie partnera zagranicznego. Realizowane projekty typu people to people dotyczą

głównie imprez kulturalnych, wymiany młodzieży, targów gospodarczych i konferencji oraz festiwali piosenki czy zawodów sportowych. Szereg imprez o charakterze etyczno-edukacyjnym umacniania dobrosąsiedzkie więzi, realizując w ten sposób jedno z podstawowych założeń programu. Zadaniem tego typu inicjatyw ponadgranicznych jest uświadamianie lokalnym społecznościom zamieszkującym tereny leżące po dwóch stronach granicy wzajemnych związków i podobieństw oraz wspólnej odpowiedzialności za kształtowanie rzeczywistości w najbliższej okolicy.

Nota biograficzna

Szymon Binkowski ur. 24.07.1977 r. w Łodzi. W latach 1996 – 2001 studiował na Uniwersytecie Łódzkim. Ukończył Kierunek Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze i Polityczne. Pracownik Łódzkiego Oddziału Narodowego Funduszu Zdrowia. Interesuje się zagadnieniami dotyczącymi Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem problematyki nowych członków Wspólnoty.